

Jubilarni spis za osamdeseti rođendan Georga Lukácsa

(Festschrift zum achtzigsten Geburtstag von Georg Lukacs,
herausgegeben von Frank Benseler, Hermann Luchterhand
Verlag, Neuwied am Rhein, 1966, str. 710)

Ante Pažanin

Pred nama je zbornik objavljen povodom osamdesetog rođendana jednog od najznačajnijih i najutjecajnijih mislilaca našeg stoljeća, a uz Ernsta Blocha svakako najvećeg mislioca suvremenog marksizma. Pri uzimanju ovoga opsežnog spisa u ruke odmah pada u oči da on nije objavljen na Dunavu (Lukacs živi u Budimpešti), nego na Rajni, i to kao »Festschrift« u izdavačkoj kući, koja, zahvaljujući prvenstveno Franku Benseleru, već niz godina objavljuje Lukacseva djela — planirana u 15 svezaka. Pri listanju Jubilarnog spisa pak pada u oči da nedostaju prilozi iz onih zemalja odakle bismo ih, kako kaže i izdavač u svojem Predgovoru, »mogli najprije očekivati« (iz Sovjetskog Saveza, Jugoslavije i Njemačke Demokratske Republike na primjer spis ne sadrži ni jedan rad). Izdavač misli da »to ne treba nikoga čuditi« jer da su »luksemburgizam, desničarsko skretanje, sektaštvo—prigovori koje valja ozbiljno uzeti u zemljama kojima duhovno djelovanje znači političku moć« (str. 8). Poznato je da su oficijelni marksizam i Kominternu već dvadesetih godina ovoga stoljeća optuživali »profesore« u svojoj sredini za »skretanje« i »teorijski revizionizam«. Lukacsu su već tada posebno zamjerili da to »čini na području filozofije i sociologije«. Na to ne bismo ovdje ukazivali da nas jedan od vodećih ljudi u političkom životu sadašnje Mađarske još prije dvije godine, prilikom susreta na Fakultetu političkih nauka u Zagrebu, nije uvjeravao, kad smo ga pitali za sudbinu Lukacseve filozofije u Mađarskoj, da se godine 1956. najbolje pokazalo ono što je Lukacs uvijek i bio. I doista, ne samo da je ono što je Lukacs sa svojom političkom filozofijom uvijek — dakle i 1919, i 1923, i 1929. — htio, ono isto što je htio i 1956. nego je štaviše istina da on to isto želi i danas, pišući »Ontologiju društvenog bitka«. Ali to što je on želio i što želi nije ono za što ga oficijelni marksizam optužuje — nije »zastranjivanje« i »otpadništvo« od socijalizma i radničkog pokreta, u što nas je i nedavno htio uvjeriti mađarski funkcioner, — nego istinsko i humanističko shvaćanje socijalizma, »demokratske diktature« kao puta k »potpunom oslobođenju čovjeka« (o tome vidi studiju »Pojam 'demokratske diktature' u političkoj filozofiji Georga Lukácsa« od Petra Ludza, koju iz ovoga zbornika objavljujemo u našem prijevodu na strani 141. ovoga broja »Političke misli«). Naime, čitavom evropskom kulturnom krugu je veoma dobro poznato Lukacsevo humanističko uvjerenje, koje mu je unatoč svim nedaćama našega doba omogućilo da, kao i Bloch, postane glavnim izvorom stvaralačkog marksizma i vrhuncem marksističke misli u XX stoljeću. Dok Bloch pjesnički »sanja« o »nadi« i »bitku koji još nije«, Lukacs znanstveno analizira političku, filozofsku i umjetničku proizvodnju suvremenog svijeta i evropske povijesti uopće, da bi se u svojoj filozofsko-povijesnoj koncepciji »demokrat-

skog poretka svijeta« podudara s Blochovom vizijom komunizma kao »polisa bez politeje« (o Blochu vidi naš članak »Blochova socijalno-politička i pravna misao«, »Politička misao« 1—2/1966, a o odnosu Blocha i Lukacsa članak Danila Pejovića »Kasna žetva«, »Praxis« 3/1966).

Intenciju i karakter Lukacseva zbornika Benseler izriče ovim riječima: »Ovaj jubilarni spis ne treba biti nikakav grob učenih priloga; nego ima da prihvati i pokaže energiju poticaja tamo, gdje su se« na misli jubilarca »nadovezale otvorene niti a gdje ne. Tema nije osoba Georga Lukacsa; nego ono što je on uvijek nanovo želio dozvati u svijest prvenstveno svojim mlađim suvremenima: veza znanosti i društva, filozofije i politike, umjetnosti i zbiljnosti u vremenu. I ne samo u svijest!« (Predgovor, str. 7—8). To je možda razlog, da je Zbornik oko sebe okupio čak četrdesetak autora ne samo raznih struka i nacionalnosti nego i raznih idejnih pripadnosti, a što dovoljno rječito govori o utjecaju koji Lukacsevo djelo vrši ne samo među marksistima nego i među građanskim misliocima na različitim područjima suvremenog kulturnog i političkog života.

Sam spis je tematski podijeljen u četiri dijela. *Uvodni* dio sadrži priloge slijedećih autora: Frank Benseler, Lokalpatriot kulture; Ernst Fischer, Učitelj i učenici; Ernest Ansermet, Priznanje za Georga Lukacsa; Johan Vogt, Harmonija strasti i razuma. Drugi dio nosi naslov »Ideologija i politika« a sadrži: Peter Ludz, Pojam »demokratske diktature« u političkoj filozofiji Georga Lukacsa; Jürgen Rühle, Partija i partijnost; Werner Hofmann, Što je staljinizam?; Hans Mayer, Retorika i propaganda; Frank Benseler, Govor i društvo; Wolfgang Abendroth, Socijalna sigurnost u Zapadnoj Evropi poslije II svjetskog rata; Harry Pross, Pogledi o vremensko-kritičkoj funkciji zapadnonjemačkih literata; István Mészáros, Filozofija »tertium datur«-a i dijaloga koegzistencije. Treći dio obuhvaća radove iz filozofije: Gerschon K. Freyer, Uspon uma; Bronislaw Baczko, Konfrontacije kulture u razdoblju prosvjetiteljstva; Alick West, Adam Ferguson; Paolo Rossi, O povijesnosti filozofije; Leszek Kolakowski, Da li je moguće razumijevajući materijalizam?; Wilhelm Szilasi, Iskustvo i spoznaja; Cesare Vasoli, Lukács i Gramsci o Croceu; Hañs Heinz Holz, Bilješke o Mauriceu Merleau-Pontiu; Adam Schaff, Ima li smisla pitanje o smislu života?; Agnes Heller, Moralni poziv filozofa. U četvrtom dijelu su objavljeni radovi o »literaturi i filozofiji«, i to: Vitorio Santoli, Na počecima »nacionalne povijesti literature« G. G. Gervinus i J. Grimm; Cesare Cases, o Lessingovu »Slobodnom duhu«; Leo Löwenthal, Gustav Freytag; Ladislav Mitner, Rađanje tiranina iz neduha ekspresionizma; Günther Anders, Opustošeni čovjek, O besvjetovnosti i bezgovornosti u Döblinovu »Berlin Alexanderplatz«; Lucien Goldmann, Racionalizam i dijalektika, Bilješke o Valeryevu »Faustu«; Otto Flake Rafael, Fortunat; Gutiérrez Girardot, Ono groteskno kao socijalna kritika u literaturi Latinske Amerike; R. Wolfgang Schnell, Muzeova frula; Tibor Déry, O prijetnostima civilizacije; Rolf Hochhuth, »Spašenje čovjeka«; Jack Lindsay, Vrijeme u modernoj literaturi; George Steiner, Bilješke o literaturi i posthistoriji; Rosario Assunto, Ljepota bez ljupkosti, Bilješke o Kantovoj estetici; Bence Szabolcsi, Mozartova faustovska dramaturgija; Konrad Farnert, Nova gnoza — o ideologiji »apstraktnih« slikara; Leo Kofler, Apolinijsko i dionizijsko u utopijskom i antagonističkom društvu; Guido Aristarco, Lukacsevi prilozi za film i filmsku kritiku. Na kraju su dani popis učesnika zbornika i registar imena te iscrpna kronologijska bibliografija Lukacsevih djela koju je na preko 70 stranica obradio Jürgen Hartmann.

Naravno, ovdje ne možemo ulaziti u analizu i ocjenu samih priloga, pa čak ni onih po našem mišljenju najboljih (npr. priloga Lukacseva starog prijatelja Szilasia, ili Kolakowskoga, Benselera, Holza, Rossia, Koflera i dr.). Umjesto toga odlučili smo, kako smo ranije već spomenuli, da čitaocima pružimo jedan od priloga u cjelini i da na osnovu Ludzove rasprave »Pojam »demokratske diktature« u političkoj filozofiji Georga Lukacsa« sami donesu svoj sud najprije o toj raspravi a zatim i o spisu u cjelini. Makar svi prilozi i ne bili tako vrijedni i značajni za razumijevanje Lukacsova djela kao Ludzova studija, čitalac će u njima naći mnogo interesantnih tema, problema, novih činjenica i aspekata njihova tumačenja, pa izdavaču valja zahvaliti na ovoj veoma korisnoj i vrijednoj ediciji.